

# KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

Szerkesztői szállítás:

Kül. monostortetca 181. szám.

Kiadó hivatal:

Középutca, Stein J. könyvkereskedése.

Hirdetési ár: 5 hasábos garmond sorért 1-szor 7 kr., 2-szor 6 kr., 3-szor 5 kr. s minden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj.

Hirdetések felvételnek Bécsben Oppelk Alajosnál (Wollzeile 22. sz.) és Hansenstein és Voglernél (Wollzeile 9. sz.).

Nyilttári cikkek sora után 20 kr. előleg beküldése mellett a szerkesztőséghez ezimzendők.

Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezeltetik.

Megjelen e lap hetenkint háromszor, n. m.

kedden, csütörtökön és szombaton délelben.

Előfizetési ár:

egész évre 12 frt, félre 6 frt, évnegyedre 3 frt.

## A „Közlöny” előfizetési ára:

Félre 6 forint o. ért.

Évnegyedre 3 „ „ „

Egy hóra 1 „ „ „

Az előfizetési pénzek kiadó Stein János-hoz (bel-középutca, Stein J. könyvkereskedése) küldendők, hol a pontos szétküldésről gondoskodva van.

## Pest, ápril 10. 1867.

A mai országos ülésben az országgyűlés üléseit május elejéig felfüggesztette, mert a miniszteriumnak a temérdek előmunkálattól a koronázást megelőző törvényjavaslatokat el kell készíteni, magát organizálni kell, a törvényhatóságok szervezése a képviselőket igénybe veszi s Erdélyben is a restitutio küszöbén állunk.

Ez alkalommal nem lesz felesleges áttekinteni a történeteket, s különösen Erdélyre nézve a történetekből a történetekre nézve következtetést vonni, mert csak így tájékozhatjuk magunkat magunktartásáról nézve.

A jelenlegi országgyűlés Erdély uniójára nézve az 1848-ik unió törvényekből indulva ki, egy bizottmányra bízta, hogy az Magyar- és Erdélyország végleges szabályozására törvényjavaslatot terjesztszen a ház elébe.

Azóta a Felség a magyar miniszteriumot kinevezte, az erdélyi kancelláriát megszüntette, Erdély kormányzata minden ágait a magyar miniszterium kezébe visszahelyezte, ez azt tette át is vette, újonczok, adó megajánlásáról a közös országgyűlés rendelkezett Erdélyre nézve is, a felelős magyar miniszterium előterjesztésére.

E szerint miután Erdélynek közigazgatása s törvényhozása tetteg egyesítve van az 1848-ik pozzoni VII. s az 1848-ik kolozsvári t. cz. életbe vannak léptetve.

Ma már a miniszterium teendője az országgyűlés elébe az unió végleges szabályozása tárgyában törvényjavaslatot terjesztetni, — de ez csak a koronázás után történhetik, addig azonban remélhetőleg igen sok kényes természetű kérdés a gyakorlati téren meg lesz már oldva s ezáltal a törvényhozás teendője sok részben meg lesz könnyítve.

Meggyőződnek az illetők arról, miszerint a törvényhatóságok végleges szervezésének, a nemzetiségi kérdések megoldásának, magán-, büntető-, váltó-, sajtó-törvények végleges elintézésének csak úgy s azon alapon kell megtörténni a Királyhágón innen, mind tul.

Fennmarad még azon közigazgatási s igazságszolgáltatási közegek elrendezése, a melyek által a felelős magyar miniszterium az erdélyi részek közigazgatása különböző ágait vezetni fogja.

E tekintetben is kétségen kívül csak jó hatással lehet az, hogy a miniszteriumnak mielőtt az unió végleges szabályozásáról törvényjavaslatot terjesztene az országgyűlés elébe, módja lesz az erdélyi viszonyokkal gyakorlatilag megismerkedni. — A gyakorlati tapasztalat kétségen kívül igen sok balhiedelmet el fog enyészteni, melyek, hogy fenn és alatt, a Királyhágón innen és tul léteznek, tagadni nem lehet.

Meg fog ez idő alatt győződni a miniszterium arról, hogy a nemzetiségi s helyi érdeknek kereszttel, de valósággal sem a nemzetiségi, sem a helyi érdekeket ki nem elégítő oly intézkedések, melyek a két haza szorosabb egyesülését akadályozzák, a felelős kormányrendszer életbejuttatását a Királyhágón tul akadályozzák, legfennebb arra vezetnének, hogy Erdély ezután is egy pontatlan lassu közigazgatás s igazságszolgáltatás kinjai által gyötörtessék.

At fogja látni a miniszterium s az országgyűlés különösen azt, hogy ha a felelős kormányrendszerrel össze nem férhető hatalommal felruházott közigazgatási közegeket állít fel a Királyhágón tul, ezáltal Erdély ezután is a szent István koronája legkönnyebben sérthető része s a reactio fészke marad.

Ezekből kiindulva nézetem szerint az unio oly gyakorlati stadiumba ment át, melynek következtében biztosan lehet remélni a két haza legszorosabb egyesülését.

Hitem szerint a miniszterium az unio kérdésében is az 1848-ik alapokon áll, s ennél előbb nem is léphet a törvényhozás tovább intézkedése előtt — Tehát lépéseit ezen törvények restitutója felé kell hogy irányozza, azonban egyetlen lépést sem tehet megfontolás nélkül, mert ez a sikert kockáztatná.

A főispánoknak, főkapitányoknak, főkirálybíráknak a közigazgatás vezetésére, a tisztviselőknél ellenőrzésére szükséges hatalmat visszaadni, a szellemileg s jellemileg képtelen s meg nem bízható egyénéktől a közigazgatási s bírói hivatali kart megtisztítani, a törvényhatóságok szervezését az 1848-ik alapokon keresztülvinni, deiglenesen is a közbiztonság és igazságszolgáltatás érdekében szükséges intézkedéseket tenni, megannyi kényes természetű, szükséges teendő, miket a miniszteriumtól várunk, de a melyek elintézése időt igényel s az egy-másutánt csak a miniszterium, s csak a helyi körülmények felismerése után határozhatja el.

Meggyőződésem szerint tehát nincs miért aggodnunk sem azon, ha a restitutio ott lassabban megy, sem azon, ha egyes gyűlölt felsőbb s alsóbb rangú hivatalnokok tovább maradnak hivatalaikban, mint óhajtanók, sem azért, ha a Schmerling rendszertől nem tudunk oly gyorsan kibontakozni, mint óhajtanók.

Főhajtásunk Magyar- és Erdélyország törvényhozási s közigazgatási egysége életbe van léptetve, az ezen alapokon, lehető rázkódás nélküli kibontakozás csak egy rövid idő kérdése lehet.

Id. gr. Bethlen János.

## Egy mindig égető kérdés.

II.  
Említem első cikkemben mi lenne módja annak, hogy a Kralovanszky alaphoz, a központtól távol eső, de nem kevésbé lelkesedő, s jóra fogékony Királyhágón inneniek is járulhassanak; megjelölém alkotmányos meggyőzőnknek azon nemes hivatását, mely által az alkotmányos szervezés kezdetét, mily kedves emlékekkel, mily kedves kötelesség teljesítése által tehetik kétszeres örömmünnpé. Egy mult évi cikksorozatban <sup>1)</sup> tüzete-sebben tárgyalva e kérdést, statisztikai adatokkal támogatva mutattam ki a székely nép szaporaságát, felderíteni igyekeztem a kívándorlás okait, felemlítém azon intézkedéseket, melyek által az erdeiből kipusztított s ez által fő jövedelmi forrásától elesett székelyföld tulnépességének miként lehetne szülőföldjén foglalkozást nyújtani, miként lehetne a székely nép-felesleg által honunknak kevésbé népes vidékeit gyarmatosítani. Azokat ismételné itt nem akarom. De a kívándorlás megakadályozása mellett van egy másik nagyon fontos és sürgős teendőnk is, s ez a már kívándoroltaknak megmentése.

Hogy protestáns kívándoroltaink érdekében mit tett a két nemzeti apostol K. o. s és Czelder, azt ismeri a haza, s hogy azok meg vannak a hazára nézve mentve, az iránt nyugodt vagyok; mert a nemzetiség és vallás szemlenni köteleke által még fenntarthatják ősi jellemüket; mert azon magyar, ki idegen földön is megtartja nemzetiségét, nincsen elveszve a hazára, mert azt a magyar keblekbe oltott honvágy, hazaszeretet s az alkotmányos szabadság varázsa előbb-utóbb haza vezetendi, mert ki külföldön hányatott, az tudja valódi mily igazán mondta a költő:

A nagyvilágon e kívül

Nincsen számodra hely,

Áldjon vagy verjen sors keze

Itt éléd, halnod kell.

De annál sajnosabb elhagyatottságban vannak, s annál nagyobb veszély fenyegeti a sokkal nagyobb számban s nagyrészt katolikus hiten lévő csángó testvéreinket, kik a missio gondozása alá lévén helyezve, olasz papok által kezeltetnek, s eként még Isten ígétét sem hallhatván anyanyelvükön, ezáltal meg van szakadva még a legbecesebb kötélek

<sup>1)</sup> Lásd „Kolozsvári Közlöny” 1866-ik évf. 46., 47-dik számait.

is, mely a gyarmatot az anyahonhoz csatolá, s azért feledik őket is őket feledni látszó és hazát, naponta tömegesen olvadnak be a körültek élő clembe, s olasz papjaik nem-hogy visszatartanak, hanem ők — kik megtartásukra hivatva lennének — terelik leginkább oda; mert ezek híveik közti megjelenésüket leginkább szívtelen kizsárolásukra használják fel, annyira, hogy egy ily olasz pap kiszállása szegény csángóinkra egy értelmű a Nádasdi-féle némely szolgabírák hivatalos körutával, kik a nép borzasztó zsarolásával büntetlenül gazdagodtak fel. Kivándoroltaink, hogy a vallás nevében rajtok elkövetett huzavonáktól mentesíthessék magokat, <sup>1)</sup> naponta változtatják vallásukat, mi aztán egyértelmű nemzetiségük feladásával.

Számtalanszor volt lefestve ezen szomorú metamorphosis rémképe, számtalanszor nyilvánosan fel volt híva a magas clerus oly közbenjárásra, mely lehetségesse tegye azt, hogy csángó testvéreink kivételre a missio kezéből az erdélyi kath. püspökség egyházmegyéjéhez csatoltassanak, hogy eként magyar ajku lelkészeket és tanítókat kaphatván, a nemzeti nyelv és a hit malaszja köztük terjedhessen.

A történelem megtanít, hogy e területen régen a magyarokkal rokon eredetű, egy nyelvű kunok laktak, kiket 1217-ben Róbert esztergami érsek a keresztén hitre térített, IV-ik Béla pedig meghódítván országukat — mely ekkor Cumania nevet viselt — s a magyar koronához csatolván, czimeit őké iktatta a „kunok királya” czimet is. I-só Lajos uralma alatt települnek Máramarosból kívándorolt oláhok legelőbb Cumania-ba, s csak hamar fel is lázadtak védürok ellen; de Lajos fegyverrel szorította hódolatára, s tette Magyarország adófizetőjévé. És a magyar korona birtoka volt egészen II-dik Lajosig, midőn a szerencsétlen mohácsi vész után a törökök zsákmányává lett. <sup>2)</sup>

Itt megszakadt Cumanianak vagy a mostani Moldovának politikai függése a magyar koronától; <sup>3)</sup> de fentartatott a vallási függés, mert Moldovának ekkor nagy számu kath. lakói két katolikus püspökség alá voltak sorozva: a milkoviai püspökség alá, az esztergami és a bákói püspökség alá, mely a kalocsai érsekségtől függött. <sup>4)</sup> Ugy látszik azonban, hogy a reformáció s a nemzeti fejedelmek alatt kifejtett vallási tusak folyamala alatt — midőn itthon is veszélyezve látták uralmokat — a kalocsai érsekek nem fordíthattak kellő figyelmet ezen távoli püspökségre, e tájat a moldvai lakosok nagy része a római hittől eltérő hitűekké lettek, s ekkor százezrei tértek át a magyar ajku kunoknak, s vallásukkal együtt elveszték nemzetiségüket is, s ma egykori lételükről csak a hagyomány és a moldovai faluk nagy részének magyaros elnevezései kezkeskednek, <sup>5)</sup> s éppen ezek visszatérítésére, vagy legalább a még át nem tértek megtartására küldötte

<sup>1)</sup> Ez annyira megy, hogy a bácsuk alkalmával a misztést árverezik, s a templomokban még a magyar éneklést is elittották, azért csángóinknál a család emberről azt szokták mondani, hogy olyan mint egy olasz pap.

<sup>2)</sup> Mint ezt Gegő Elek elvitatatlan történeti adatok nyomán bebizonyítja, lásd: „A moldovai magyar telepek történelme” című munkájában.

<sup>3)</sup> Bár azt nemzeti fejedelmek gyakran emelték érvényre hosszabb s rövidebb időre.

<sup>4)</sup> Lásd Benkő „Milkovia” 1-ső k. 69. lap és bevezetőjében, mely püspökség székhelye Milkoban a hasonnevű Szerétheb szakadó folyam partján fekvő városban volt, a helyen fekvő Mera falu mellett, most is látszanak romjai, s az e romokból épült kaluger kolostort ma is Milkovának hívják Jerney bizonyítása szerint. A milkoviai püspökség ugy látszik, hogy hamarabb megszűnt vagy inkább beolvadt a Szerétheb-Bák óiba, erre mutat V-ik Urbán pápának egy 1345-ben kiadott bullája, melyben a milkoviai püspökség székhelyét Szerétheb s Domonosok kolostorában teszi át, s a kalocsai érsektől tervén függő gazdag jövedelmekkel látja el, lásd e pápai bullát Gegő tenemlített munkájában. A milkoviai püspökség székhelyét a törökök 1441—42-ben feldúlván, a milkoviai püspökök Erdélyben laktak, s nem egy milkoviai püspök állt mint helyettes püspök a gyulafehérvári püspöki széken, honnan mindkét püspökséget kormányozta. II. Mihál milkoviai püspök 1518-ban Tatroszon zsinatot is tartott, melyben a milkoviai püspökség Moldovában való helyreállítását határozta meg s fogantatottatott is annyiban, a mennyiben a magyar egyház felsőség alatt állott bákói szent Ferenczek közül (kik magyarok voltak) nevezetett ki mindig a milkoviai püspök, migsem a 17-dik században az olasz missionariusok onnan el nem zavarták (Lásd Gegőnél 86-dik lap).

<sup>5)</sup> Jerney „Keleti utazás” 1-ső k. 196. lap. Bandin püspök látogatásakor még 9 város és 25 falu birt. tiszta magyar lakosággal, s már akkor is legalább ennyinek beolvadását állalta.

oda a római szent congregatio olasz missionariusait, kiknek Jassiban, székely főnöke később czimzetes püspökké emeltetett. A kalocsai érsek elég gondolatlanul oda engedték a tért az idegen s nem mindenkor lelkiismeretes olasz papoknak, kik a nép nyelvet nem értvén, s azokkal magokat megkedveltetni nem tudván, meg sem is tarthatták.

Hogy azonban a kalocsai érsek, ha nem folytonosan is, de időnkint mégis éltek egyház felsőségi jogukkal, mutatja az, hogy időnkint küldöttek oda magyar lelkészeket. Így Bandin püspök látogatási jegyzeteiben azt mondja, hogy a 17-ik század kezdetéig Bákóban még fennállott a Ferenczesek kolostora, melyben 12 magyar szerzetes volt, s a bákói püspök is mindig ezen szerzetesek közül neveztetett ki, migsem Rómából oda küldött Quirinus nevű missionarius ki nem zavarta őket. <sup>1)</sup> Így 1645-ben Beke Pál több magyar jezsuitával érkezett oda, kiket bár a népség óhajtott megtartani, s a moldovai kormány is támogatott, a gazdag jövedelmeket féltő missionariusok mégis elzavarták; <sup>2)</sup> 1706-ban Nagy-Szombatból ismét magyar lelkészek mennek oda II-ik Rákóczi Ferencz leveleivel, <sup>3)</sup> sőt alig 25 éve, hogy Kopácsi József hercegprímás 8 magyar lelkészt küldött a moldovai csángókhoz. <sup>4)</sup> De kitűnik főként Gegőnek historiai adatok nyomán egybeállított azon táblázatából, melyben a milkoviai püspökök névsora 1096-tól 1779-ig egybe van állítva, hol — néhány későbbi időben előforduló lengyel és olasz név kivételével — mind magyar neveket találunk.

E cikk szűk kerete nem engedi, hogy itt további történelmi nyomozásokra terjeszkedjem ki; de mit itt röviden felhozzék is, azt hiszem, elég annak bebizonyítására, a magyar magas clerus vallástörténelmi jog alapon is szorgalmazhatja a moldovai csángóknak egyház-hatósági védnökségét. S hogy ez a nemzetközi érdekek minden megsértése nélkül megtörténhetnék; erről jövő számban.

Orbán Balázs.

## Községi szervezet és papválasztási szabály, képviselői alapján, az erdélyi ev. ref. anyaszentegyházban.

(Folytatás.)

Azon eszme, hogy a 200 tagot meghaladó egyházközségi tagok, a presbyterek és papjaik választásába közvetlen be nem folyhatnak, hanem azt csak az ekkleziásai nagygyűlésbe beválasztott képviselők által, tehát közvetlen két fokú választás útján gyakorolhatják, ama westfalai szerkezetből van tartalom szerint átvéve; a választási módra azon lényeges különbséggel, hogy a westfalai szerkezet szerint, a választó-kerület szavazatát a választást vezető egyházi tisztnek bezárt levélben, egyenesen kezére adni, hogy a szavazatok egészen mentek legyenek, minden idegen befolyástól, midőn az ev. ref. szerkezet szerint a választás módjának mikénti elintézése, keblit intézkedésnek van fenhagyva, sőt a papválasztásnál jelesen az 1835-ben kelt törvény XVI. fejezet 1. pont szerint éppen nyílt választás van megállapítva, a minthogy Kolozsvárt közelebb márczius 3-án megtartott papválasztásnál nyílt szóval tartatott meg a szavazás. Továbbá még azon különbség van a két szerkezet között, hogy az előbbi porosz szerkezet némi tekintetben szabadabb elvű az erdélyinél, mert az előbbi szerint §. 1. a parochiában lakás már magára jogot ad minden evangélicus hitorsosnak a papválasztásra s minden abból folyó jogokra, ha szintén nem rendes tagja az ekkleziának, de ez utóbbi szerint a választási joggyakorlatot csak is azok élvezhetik, kik a pap és iskolamester fizetésében, s az egyház minden terhei hordozásában részt vesznek §. 1., és még az a különbség van, hogy az előbbi szerint a presbyterség kötelezett hivatal a megválasztásra, el-annnyira, hogy azok, kik presbyterium tagjává választattak, nem vonhatják el magokat ezen hivatal

<sup>1)</sup> Bákónak még Bandin látogatásakor mind magyar lakói voltak, kik az olasz missionáriust elfogadani nem akarták, s kívándorlással fenyegetődztek, ha magyar papot nem adnak nekik, ma már nincs ott magyar; a tatrosi magyarok is elkergették az olasz lelkészeket, s a Magyarországról jött János atya foglalta el e megyét, Bandin jegyzetei szerint.

<sup>2)</sup> Lásd Bandin püspök levelét közli Gegő fennjelölt munkája 99—108. lapján.

<sup>3)</sup> Timon E. Nov. Hung. pag. 75 és Szegedi Decr. et vit. Reg. Hung. in Synop. vitae Belae IV. §. 7.

<sup>4)</sup> Jerney „Keleti utazás” 334. lap.

folytatásától, helyes mentő ok nélkül; milyenek a 60 éven feljúl való kor, ismeretes betegeskedés, oly foglalkozás, melylyel az egyházból távol léte van egybekötve; mely mentőokok helyességét a kerületi zsinat határozza el, s a ki helyes ok nélkül el nem fogadja a presbyteri kötelességet, elveszti azon jogát, hogy azután presbyterium vagy a közönség nagyobb testületé tagjává választathassék 9. §., de utóbbi szerkezet a presbyterség elfogadására hasonló kötelezettségi semmi nemlő szorító szabályt nem állított.

Kittűnik az eléadottakból, hogy az erdélyi ev. ref. egyház-községi szerkezetnek kútfeje, maga a westfalai, eredetében octroyált, melyet monarchiai, akkor abszolút hatalom adott az egyháznak, s annak elveire fektetett erdélyi ref. egyházi szerkezetet sem lehet olyannak tartani, mely az összes nép akarátának kifolyása lenne; mert az az anyaszent-egyháznak oly gyűlésében alkottatott, melynek szerkeze nem a képviselői, hanem a kor alkotmány elvei szerint volt összehívva, oly időben, midőn a Schmerling korszak alatt az abszolutizmus alkotmányos ruhát viselt és éppen ez okból a képviselőnek azon martaléka, melyet a szerkezet az ő szűk markával abból nyújt, hogy az erdélyi városokban virágzó ev. ref. egyházi községek mivel tagjai az egyház igazgatásába és papválasztásába csak közbevetőleg két foku választással juthassanak, lehetett kedves a szerkezet születésekor 1861-ben a polgári állam akkori viszonyaiban; de bátran lehet állítani, hogy a protestáns egyház képviselői elveinek teljesen nem felel meg, a polgári állam alkotmányos viszonyaival teljesen nem egybehangzó; pedig az egyházi élet történelmi fejlődése bebizonyította, hogy az egyházi alkotmány csak úgy számíthat életrevalóságra, ha szerkezetét azon polgári állam alkotmányos elveire fekteti, melynek kebelében él, melyhez az egyház tagjai, mint polgárok tartoznak.

Ezen állítás mennyibeni alaposságát vegyük vizsgálat alá, elméleti és gyakorlati adatok után. A protestantizmus földadata az, hogy a maga önkormányzati jogát, mint saját életének, függetlenségének legfőbb feltételét, biztosítsa, hiven megőrizze, mely végre szükséges népében községi, szellemi és erkölcsi erőt fejleszteni, mert azt kétségbe senki nem vonta, hogy a szabad egyházak ereje a községekben fekszik, hogy a községi intézetek olyanok az egyházi állam-életben, mint az elemi iskolák a tudományban, hogy a községi, szellemi és erkölcsi erő fejlesztésének hazája az állami életre a szerint fog befolyani, a mint a községben meggyökereződik, és a protestáns egyházi igazgatás kívánatait csak is a kifejezett képviselői alapon nyugvó, tisztán demokratiai intézkedés elégítheti ki. Már kérdeni kell, lehet-e teljes önkormányzatnak tartani azt, ha az egyház tagja, a község tisztviselői és egyháza papjavasztásába egyenesen nem folyhat be, hanem azt csak két foku képviselővel gyakorolhatja; nem morzsalekja-e ez az önkormányzatnak? mely a községi, szellemi és erkölcsi erőt a tagokba fogyasztja, a közigyűlésbe közvetlen befolyási jogát elveszi, a közérdek iránti buzgalmat lankasztja?

Lássuk: mily észrevehető szellem nyilvánulását találkozik az ember, nagyobb városokban a gyakorlati életben, meghívati példánul Kolozsvárt az ev. ref. egyházi tag a tized gyűlésbe papválasztás végett képviselő választásra, a belépő talál ottan egy elnök alatt, a ki két tized gyűlésének viszi elnökségét, mely tizedek közül egyik 56, a másik 26 tagot számlál, összegyűlve négy tagot, kik a helyett, hogy az ekleziásai nagy gyűlésre képviselőtag megválasztásával foglalkozhatnának, a jelenlevők közül csak nagy kéressel bírhatnak rá egy pár tagot a képviselői megválasztás elfogadására; mi ennek az oka? semmi sem egyéb, mint a szellemi erő s buzgalom fogyatkozása. Vedd el a község tagjától az ő személyes jogát megillető szabadságot, nem fogsz többé benne buzgó egyháztagot találni, csak elégilletlen alattvalót. (Folytatjuk.)

## Országgyűlési tudósítás.

### A képviselőház ülése április 8-án.

Elnök: Szentiványi K. A miniszteri padoz: Horváth B., Eötvös, Mikó, Wenkheim, Gorove.

Elnök bejelenti, hogy többen mandatumokat letesznek.

Eötvös b.: Midőn Perczel B. és Kálóczy L. lemondtak, mivel kormányhivatalt vállaltak, a ház kimondta volt, bár mindenki követné e példát, ki a kormánytól függő hivatalt vállal föl. E határozatot a miniszteriumra nézve nem tekintik kötelezőnek. A kormány óhajtaná, hogy a kérdés törvény által döntessék el. Miután a kormány az a meggyőződése, hogy a törvényhozást nem csak minden törvénytelen befolyástól, de annak még színtől is megóvándó, ő és miniszterársai ezennel lemondanak — a képviselősről. Indítványozza egyszersmind, mondja ki határozatilag a ház, hogy oly időben, midőn a ház nem ülés — elnök is elfogadhatja az ily lemondásokat és új választásokat rendelhet el.

Ghyczy K.: Elismeréssel fogadja a miniszterium lemondását, de egyszersmind kijelenti, hogy a ház január 12-diki határozata azokra is szól, kik

miniszter tárczát vállalnak. Ezt a jövő iránti tekintetből kívánja megállapítani.

Deák F. szintén pártolja, hogy a jan. 12-ki határozat a miniszterekre is szóljon.

Elnök fölteszi a kérdéseket s a ház igennel felel. Az időközben történő lemondásokat tehát elnök is elfogadhatja, s a jan. 12-ki határozat a jövő minisztereit is kötelezi.

Elnök aztán több kérvényt jelent be.

Wenkheim B. b. Babes interpellációjára felel a betöltött krassómezei román gyűlés ügyében. Nem magán tanácskozás, nem biz. ülés, hanem nagy népgyűlés volt tervben. Magán tanácskozásokat mindenütt szívesen megenged.

Babes megelégszik a miniszteri válaszzsal, a mennyiben biztosítja a házat, hogy magán tanácskozásokat megenged mindenütt. Az aggályokat a miniszteri nyilatkozat el fogja oszlatni.

Branovácsky több rőf hosszú motiváció után, mely Zsigmondon kezd és a 61-ki szerb congressuson végzi, interpellálja a kormányt, szándékozik-e az 1861-ki szerb congressus kiváltáság jogigényeit s ezek biztosítási feltételeit előadó javaslat alapján törvényhozatal végett még ez ülészak folytán törvényjavaslatot terjeszteni a ház elé?

Deák F. szerént a ház előtt van már ilyen javaslat. Az interpellációkra nézve azonban sajátos és az egész világon példátlan eljárásnak véli, hogy valaki előáll egy hosszú interpelláció és még hosszabb motivációval s rögtön választ vár. Nem tudja, válaszol-e most rögtön a kormány, de óhajtaná, hogy ezentúl írásban adassanak be az interpellációk.

Eötvös kijelenti, hogy a miniszterium ily terjedelmes interpellációra rögtön nem felelhet.

Bónis közbeszólása folytán erre kimondatik, hogy az interpelláció a hosszú motivációval együtt ki fog nyomtatni.

Fölolvasván Hosszu az igazoló bizottság jelentését Botka megválasztásáról, melyet a ház is rendesnek s így bevégzett ténynek declarál, a horvát ügy kerül szőnyegre.

Deák Ferencz azt indítványozza, hogy az orsz. küldöttség jelentéseinek kinyomott része föl olvasottnak tekintessék, s most csak azon hosszú memorandum olvastassék föl, mely utolsó pillanatban lett ellenrészről átnyújtva. Ha ez fölolvastatott, határozati javaslatot fog benyújtani tárgyalás végett.

Miután Ghyczy K. szintén bejelent egyet, tudatja elnök, hogy a ház jóváhagyásának reményében mindkettőt már előre kinyomatta s ha a ház megengedi, ülés végén kiosztatja.

Mind a Deák, mind a Ghyczy határozati javaslatát a horvát ügyben már mult számunkban közöltük.

### A képviselőház ülése április 9-én.

Elnök: Szentiványi Károly; a kormány részéről: gr. Mikó Imre, b. Wenkheim Béla, b. Eötvös József, Gorove István miniszter urak. A jegyzőkönyv hitelesítettén, elnök bemutatja a beérkezett irományokat. Ezek közt vannak B. Vécsey József és Gecző József képviselők nyilatkozatai, kik hivatalt vállalván, képviselői állásukról lemondanak.

Napirenden van a horvát ügyben beadott indítvány, küldöttségi jelentés és határozati javaslatok tárgyalása.

Jegyző fölolvassa Deák Ferencz és Ghyczy Kálmán képviselők tegnap beadott javaslatait.

Deák Ferencz képv.: T. ház! Az általam indítványozott határozati javaslat indoklására igen keveset fogok szólni, hiszen a dolog úgy is már eléggé ismeretes a ház előtt.

Az országgyűlés mindig buzgón óhajtott, hogy minden fennfokú kérdés Horvátország és Magyarország közt békés úton kiegyenlítettessék. A két ország küldöttsége e tárgyban tanácskozott, beadta javaslatát, melyből a t. ház látja, hogy igen sok pontra nézve egyezkedés nem történt. De van egy pont és pedig igen lényeges pont, melyre nézve mind a két rész ugyanazon véleményben volt; t. i. hogy Horvát, Dalmát és Tótországok szintén a magyar koronához tartoznak. Ők küldöttségileg kijelentették, de országgyűlésileg is kimondotta a közös koronázás szükségét; kimondotta, hogy Magyarország koronájának összes országai együtt lesznek képviselve, midőn mások irányában kell képviseltetniük; sőt kimondották azt is, hogy az ugynevezett közös ügyekre nézve szintén közös képviseletet óhajtanak. Az egyezkedés természete hozza magával azt, hogy ha több pontokból állnak a kérdések, és azok egy része, vagy egy-két fontos pontja fölött meg van elvileg az egyezkedés: ne függesztessék föl annak végrehajtása a többi pontoktól, ha az lehetséges.

En tehát határozati javaslatomban ezen szempontból kiindulva, czélszerűnek láttam, hogy ezen közöttünk közösen elismert alapelv tetteleg is végrehajtsassék, azaz: hogy Horvátország felszólíttassék, miszerint a közelebbi koronázáshoz képviselőket küldjön a magyar országgyűléshez, aránylagos számban, azon módon, a mint ő jónak látja. Hiszen ezt már fölirtaunkban is kimondottuk. Itt az ő képviselőik jogosítva legyenek a koronázási hitlevéltelettel velünk együtt nem csak tanácskozni, hanem annak megállapításában közre is működni, és ezen koronázási hitlevél nem csak az összes korona alkotmányos jogaira, hanem az egyes or-

szágok jogaira is kiterjesztethetik és annak egy eredeti hiteles példánya nekik is kiadassék; továbbá jogosítsák fel ezen képviselőket, hogy azon törvényeknek, melyek a közös ügyekre nézve szükségesek, végmegalkotásában itt képviseljék Horvát, Dalmát és Tótországot. Kimondja a határozati javaslat azt is, hogy utóbbra is azon delegatióval, mely Magyarország koronáját képviseli, vagyis a paritás elvén megállapított magyar delegatióval, mint annak személyszerinti szavazattal bíró tagjai, az ő képviselőik is jelen legyenek, és ezeket vagy velünk együtt, vagy — ha jobbnak látják — ők maguk válasszák.

A többi kérdésekre nézve ezt mondja a határozati javaslat: A mi különösen az autonómiát illeti, mi az autonómiának minden gyakorlatilag lehető terjedelmét készek vagyunk elfogadni; erre nézve tovább értekezhetünk.

A területi épségre pedig kijelentjük, hogy azon nézetekhez ragaszkodunk, a melyeket eziránt a mi küldöttségünk előadott Ez rövid kivonata határozati javaslatomnak.

Igen természetes, hogy én az országra nézve nagyon szükségesnek és mindenesetre nagy nyereségnek tartanám, ha Horvát, Dalmát és Tótországnak a magyar korona egyéb országaival való összetartozósága tetteleg is életbe léphetne, sőt a koronázásra ide küldenek képviselőiket és ennek elérésére czélszerűnek tartom azt, hogy oly módot javasoljunk, mely legtöbb kilátást nyújt a sikerre, a nélkül, hogy az ország állása veszélyeztetnők.

Azt hiszem, hogy azon mód, melyet javaslatba hoztam, azon lehető módok közül, melyeket én kivihetőnek tartok, kérdésesen kívül tán legtöbb reményiséget nyújthat arra nézve, és ha nem volna sikere, a hiba nem mi rajtunk volna. Nem is látom, hogy határozati javaslatom elfogadása által az ország állása veszélyeztetve volna; sőt azt hiszem, hogy ha megszakadna valamely ok miatt a kiegyenlítés ezen első lépése, a káros következtések nagyobbak volnának. Azért hoztam indítványba ezen javaslatot és kérem, méltóztatnék azt tárgyalni, és ha lehet, elfogadni. (Élénk helyeslés.)

Ghyczy Kálmán képv. mellőzve minden közjogi vitát, azon gyakorlati eljárásra akarja irányozni a ház figyelmét, melyen a törvényes kapcsolat külön megnyugtatóssal ismét visszaállítható. Ezen eljárást illetően a két határozati javaslat több pontokban megegyező, másokban eltérő. Megegyezik a két indítvány azokban, miket mindkét indítványozó változatlanul fölvetett az országos küldöttség jelentéséből. Ilyenek: a korona egységéből folyó szabály a koronázási hitlevél tárgyában; Magyarország kétségtelen jogának föntartása Fiuméhez és Muraközhez; a társországok autonómiáját illető pont; ilyen végre az, hogy egyenesen Horvátország gyűlése hívassék meg a magyar országgyűlésre és ahhoz aránylagos számban, önbetartása szerint választandó követeket küldhessen. Megegyezik végre a két indítvány abban is, hogy kinyilatkoztatja, miszerint, ha a horvát országgyűlés Magyarország országgyűlésének föl hívására eme követeket küldené, mi ebből semmi következtetést nem fognánk vonni a jövőre.

Két nagyfontosságú kérdésre nézve azonban eltér egymástól a két indítvány. Az első az, hogy Pest belvárosa képviselőjének indítványa szerint a horvát országgyűlésre bizatnék, a közös ügyek elintézésére hivatott delegatióba saját követeit aránylagos számban külön megválaszthatni. Ezt most megállapítani nem látja czélszerűnek. (Helyeslés a baloldalon.) Mert a delegatiók eszméje országgyűlési határozattá lett ugyan, de törvényen még nem vált; a javaslat még lényegesen módosíthatatik, sőt egészen megsemmisíthet. Megtörténhetik, hogy ő Felsége többi országai delegatusait nem külön saját országgyűléseiken, hanem valamely közös országgyűlésen együtt választandják. Az ily módon, ugyanazon politikai irányzat mellett választott delegatusok bizonyosan összhangzóbban fognának eljárni, mint a részint Pesten, részint Zágrábban különböző elvek mellett választott delegatusok (helyeslés a baloldalon), s így a paritás elve csak külsőleg uralkodnék. Pest belvárosa képviselője szerint vannak még több viszonyok, melyeknek részletei Magyar- és Horvátországok között elintézendők. Szólok nem tartja helyesnek, hogy ezen viszonyok egy főfontosságú pontja a többiekől különválva előre intéztessék el.

A második pont, melyre nézve a két indítvány eltér, az, hogy Deák Ferencz javaslata szerint csak Horvátország hivatik meg a magyar országgyűlésre, míg példánul nincs megmondva, mi történjék Fiumével. Ha ez indítványnak azon értelemtulajdonítottatik, hogy Fiume a magyar országgyűlésre nem hivatik meg, úgy Fiume nem lesz itt képviselve, vagy, a mi hallatlan, képviselve lesz a horvát országgyűlés által. Ez pedig valamint a képviselői rendszer természetével meg nem egyeztethető, úgy nem méltánylása azon rokonszenvnek, melylyel Fiume Magyarországhoz mindig állandóan ragaszkodott (helyeslés) és végre hibásan bár, de úgy tekintethetnek, mint megtagadása Magyarország jogának Fiuméhez. — Szólok nem mondja, hogy Magyarország, ha a törvényhozásban résztvevőre jogosítottak meghívását daczára nem jelennek meg, e miatt közügyeit nem rendezheti; de arról meg van győződve, hogy mindaddig, míg az arra

jogosítottak meg nem hivatnak, sem nem koronázhat, sem törvényt nem alkothat.

Ezért szóló Fiumének és ezzel együtt a többi még meg nem hívott országrészeknek ezen országgyűlésre mielőbb leendő meghívását most mindjárt szorgalmazni, az országgyűlés további teendői rendes, törvényes folyamának biztosítása végett is nélkülözhetetlennek tartja. Ezeket tartotta szólok szükségeknek megjegyezni annak kimutatására, hogy indítványának czélja távolról sem az, hogy gátnál szolgáljon annak, hogy Magyar- és Horvátországok között a kiegyezkedés kölcsönös megnyugvással mielőbb megtörténjék. — „Ha Horvátország — így végzi szónok beszédét — tekintetbe veszi, hogy történelmünk tanúsága szerint voltak közöttünk már hajdan is tartós viszályok, melyek mindig Magyarország közös országgyűlésén intéztettek el és másol jogérvényesen el sem intézhetettek; ha tekintetbe veszi, hogy azon viszályok mindig történelmünknek legszomorubb korszakait jelölték; ha tekintetbe veszi, hogy azon néhány eset is, melyben Horvátországnak saját belügyeire vonatkozó jogai a magyar országgyűlésen megszorítottak; mindig saját megegyezésével, sőt ismételve határozott kívánására történt; ha Horvátország bizalmat merítvén a magyar országgyűlésnek azon nyilatkozatából, hogy küvetei országgyűlésünkre leendő küldetésének tényéből ellene következtetéseket vonni nem akarunk, s mindezek figyelembevételével küvetei országgyűlésünkbe elküldi: én részemről meg vagyok győződve, hogy a két szabadságszerető, férfias jellemű, alkotmányos érzelmű nemzet képviselőinek személyes érintkezése a létező aggodalmak nagy részét félreértésnek bizonyítván be, minden fennfokú viszonyoknak jog- és igazság szerint mind a két fél belenyugvásával eszközlendő rendezését a legbiztosabban fogja eredményezni, s mindezek folytán bátor vagyok a t. házat megkérni, hogy határozati javaslatom elfogadni méltóztatassék.“ (Éljenzen a baloldalon.)

Szentkirályi Mór képv. T. ház! Midőn én az előttünk fekvő két javaslatból azt fogadom el, melyet Pest belváros köztisztviselői képviselője tett le a ház asztalára, szavazatomat tisztán, mint bizalmi szavazatot kívánom tekinteni; mint bizalmi szavazatot ő Felsége irányában, a ki az alkotmányt helyreállította és az ország területi épsége mellett csak alig néhány nappal ezelőtt oly erélyesen nyilatkozott; mint bizalmi szavazatot a miniszterium irányában, melyről hiszem, hogy azon ezernyi ezer nehézségeket, melyek e kérdést környezik, e határozattal ellátva, óvatos és tapintatos, de egyszerű erélyes eljárás mellett el fogja hárítani akként, hogy az ország közjára, az ország területi épsége csorbat ne szenvedjen, és Horvátországnak jogos és méltányos követelése is kielégíttessék.

Nekem is volnának aggodalmaim, t. ház! de elhallgatom azokat, mert meg vagyok győződve, hogy azoknak részletes elősorolása által több rosszat okoznék, mint a mennyi jót általában ezen kérdésből reményelni lehet. (Helyeslés.)

Szavazatom eképpen indoklására okot Miletics Szvetozár képv. úr indítványa szolgáltatott, melynek tárgyalását a t. ház a mostani alkalomra tűzte ki. El akartam mondani azt, hogy midőn én az említett javaslatot elfogadom, azt korántsem teszem azon félelemből, mintha tartanék tőle, hogy Horvátország ellenkező esetben az 1848-ki eseményeket ismétlni fogna, mint a t. indítványozó indítványának két utolsó sorában benntünkt szokott modora szerint fenyegetett; sőt meg vagyok győződve, hogy horvát atyánkfiai, mielőtt hasonlót határoznának, komolyan megfontolnák azt, mit cselekesznek, mert igen jól tudják, hogy — Istennek hála — oly fejedelem től a királyi székből, ki a reakciónak, ha ismert mesterkedései által a birodalom újból alakulásának művét megzavarni akarná, e törekvésében gátat vetni és saját művét megvédeni képes is, akarja is. (Élénk helyeslés.)

Ez utóbbi embereinek, úgy látszik, korlátolt felfogásaik közé nem fér annak megmondása soha, mit kockáztatnak, és mit kockáztatnak különösen napjainkban, midőn az események mozdonszerű gyorsasággal következnek egymásután. Ha czéljukat elérik, bizony mondom nekik, nem Magyarország lesz az áldozat; mert Magyarország, ha nem is úgy, mint magyar, de mint ország mindig feun fog maradni.

Legyünk ébren a reactio ellenében, azon reactio ellenében, mely Magyarországnak becsületesszövetkezését Ausztriával minden módon meggátolni iparkodik; meggátolni azért, mert régi elavult absolutistius traditiói közül kibontakozni nem képes és nem akar.

Legyünk ébren itt Pesten és legyenek ébren oda fenn Bécsben is. Éppen azért, mivel meg vagyok győződve, hogy miniszteriumunk ébren van, mivel elhiszem, hogy a mostani körülmények között azon határozat, melyet említettem, egyedül az, mely gyakorlatilag nem lehetetlen, ez az ok és egyedül ez az, mely által szavazatomat indokolttnak tekinteni akarom, s melyelfogva Pest belvárosa t. képviselőjének előterjesztett indítványát pártolom. (Helyeslés a jobb oldalon.)

Miletits képviselő fölülte terjedelmesen és a ház türelmetlenségének zajos kitérősei közt hosszadalmasan és unalmasan ad elé egy röpiratnyi beszédet, melynek lényege az volna, hogy Magyarország előtt két út van; egyik Németország, másik

kelet felé visz. Magyarország jövője attól függ, melyikre lép.

Monó János határozottan visszautasítja Miletics okoskodását. Ő — ugymond — az előtte szóló által fölemelt „suffrage universelle”-féle komédiát nem pártolhatja, mert belviszonyaink rendezésére alkalmasnak nem tartja. Mindkét javaslatban azon óhajást látja kifejezni, hogy az országos küldöttség munkálata folytatásuk s befejeztessék. Bármelyik fogadtatik el, Horvátországnak alkalma lesz egyességi projectumok felett nyilatkozni, egyezkedni. Ő reméli a kiegyezést, s ha csálódik, nem rajtunk múlt. A felelősség azokat sújtandja, a kik a sok százados kapocs feloldásában epheMER győnyört találnak. Pártolja Ghiczy javaslatát. (Helyeslés a baloldalon.)

Eötvös báró, kultuszminiszter, a kormány nevében egész terjedelmében elfogadja Deák javaslatát, mert az 1861-ki elveket leli benne, s mert a nehézségek csak egy egyenlíthetők ki, ha szorosan ez indítvány által kijelölt uton haladunk. Ha azon határok közt, miket integritásunk s különös érdekeink szabnak előnkbe, megadjuk azt, mint Horvátország kíván, bizonyosnak tartja a kiegyenlítést. Ő Felsőháznak már előbb szándéka volt a horvát-szlavon országgyűlést összehívni, s ha e javaslatot a ház és a förendi tábla elfogadja, az meg fog küldetni a társországok országgyűlésének. (Élénk tetszés.) Deák Ferencz zárbeszédül csak annyit mond, hogy az ország integritását ő is egész terjedelmében megóvni óhajta, de meg van győződve, hogy e felett a felség és a miniszterium is örködni fog.

Szavazásra kerülén, Deák javaslata nagy többséggel elfogadtatik.

Deák Ferencz erre a ház elnapoltatását indítványozza azon tekintetből, mert a ház tagjait a köztörvényhatóságok szervezése nagy mértékben érdekli; az ünnep is külsőben vannak. Nem szűkség, hogy az elnapolást ő Felsőháznak ünnepélyesen tegye; e jogot a ház mindig gyakorolta.

Az elnapolás május elejéig elfogadtatik, midőn a megyék rendezése után a képviselők új-ból előlélek meghívataknak.

A horvátügyi javaslat pontonként is felolvasatván, részleteiben is elfogadtatik.

Az ülés jegyzőkönyvitelesítés végett felőrára felfüggesztették, mi megtörténvén Tóth Vilmos megbízott a jegyzőkönyvnek a felsőházhoz leendő átvételére.

#### A képviselőház ülése ápril 10-én.

Elnök: Szentiványi, jegyző Ocsyay; a miniszteri székeken: b. Eötvös, Gorove.

Elnök több kérvény mellett jelenti, hogy gr. Szapáry Gyula és Dánffy Károly képviselők lemondtak. Hasonlóképp Tóth Vilmos jelenti, hogy tanácsossá nevezetvén ki, beadja lemondását, s új választás alá veti magát.

A háznapy bevezeti b. Apor Sándor felsőházi jegyzőt, ki is a förendeknek a képviselőház határozataihoz csatlakozását jelenti.

A förendiház erre vonatkozó jegyzőkönyvi kivonata felolvasatván, elnök az ülést a jegyzőkönyv szerkesztése végett felfüggeszti; ez elkészülvén, felolvasatik, s ezután elnök rövid búcsúbeszédet az ülést bezárja.

#### A felsőház ülése ápril 9-én.

Elnök: Majláth György országbíró. Jegyző: b. Apor Sándor. Tóth Vilmos, mint a képviselőház jegyzője átadja az e ház által, mai ülésben a horvát ügyre nézve elfogadott határozatot, az erre vonatkozó jegyzőkönyvi kivonattal együtt. Mindkét iromány felolvasatván, az országos küldöttség jelentése pedig, mely a ház tagjai közt már elosztott, felolvasottnak tekintetvén, a förendek elhatározzák, hogy azok kinyomassanak s a holnap déli 11 órakor tartandó ülés napirendjére kitűzessenek. Egyéb tárgy nem levén, az ülés eloszlik.

#### A förendiház ülése ápril 10-én.

Ez ülésben olvastatik fel a képviselőház határozata a horvát ügyben.

Egyetlen szómonk volt följegyezve gr. Majláth Antal kir. főasztalnokmester, ki élénk helyeslések közt mondá el beszédét, melyben a képviselőházi határozathoz járulást ajánlá.

A képviselőházi végzés általában és részleteiben el is fogadtatik.

Ezután elnök előadván az elnapolás szükségességét, a ház üléseinek elnapolása kimondatik.

#### Hivatalos közlemények.

(A „Budapesti Közlöny” után.)

Magyar belügyminiszterem előterjesztésére Zeyk Károly országgyűlési képviselőt s a képviselőház alelnökét a magyar belügyminiszterium államtitkárává ezennel kinevezem.

Kelt Budán, 1867. évi Szt-György hava 5-én.

Ferencz József, s. k.

B. Wenkheim Béla, s. k. belügyminiszter.

litett belügyminiszteriumhoz miniszteri tanácsossá ezennel kinevezem.

Kelt Budán, 1867. évi Szt-György hava 5-én.

Ferencz József, s. k.

B. Wenkheim Béla, s. k. belügyminiszter.

Magyar belügyminiszterem előterjesztésére ifj. gróf Ráday Gedeont az említett miniszteriumhoz osztálytanácsossá ezennel kinevezem.

Kelt Budán, 1867. évi Szt-György hava 5-én.

Ferencz József, s. k.

B. Wenkheim Béla, s. k. belügyminiszter.

Magyar belügyminiszterem előterjesztése folytán Balajthy Imrét, a fennálló magyar királyi helytartótanács titkárá, belügyminiszteri előki titkárrá, osztálytanácsosi ranggal s fizetéssel ezennel kinevezem.

Kelt Budán, 1867. évi Szt-György hava 5-én.

Ferencz József, s. k.

B. Wenkheim Béla, s. k. belügyminiszter.

Magyar országos pénzügyminiszterem előterjesztésére báró Mednyánszky Dénest, Trencsén-megyei főispánját, alsó magyarországi főbányagrófá nevezem ki.

Kelt Budán, 1867. évi Szt-György hava 4-én.

Ferencz József, s. k.

Lónyay Menyhért, s. k.

— A „Kol. Közlöny” f. évi 37-ik számában jónak látta Cs...ry hazafiságának túláradásában egy cikket közlenni, s azt Jókaitól kölcsönzött a saját eddigi bilincseinek előszámlálásával megkezdni, de úgy látszik a szabadsajtó vívmányai közé a dolgok valódi állásának elferdítését is tartozónak véli, s e mellett még korlátoltságának tanujelét is mindjárt első fellépésével adja.

Kikél ugyanis Cs...ry a kamarai Vorschrift-ek ellen, melyek állítólag fegyelmi kereset terhe alatt a szakavatott tisztviselőknek minden eszmecserét és bármilyen néven és tárgyat sajtó útján cikket kiadni tiltanak, mielőtt ezt illetőben Direction át nem rostálta volna; de elmulasztotta ezen Vorschrift-eket közzéleírni kimutatni, miáltal pedig ezeknek eltörölését tetemesen megkönnyítette volna.

Mi ugyan tudjuk, hogy a hivatalnokoknak meg volt tiltva az időszaki lapok szerkesztése és tudományos és művészeti munkák kül-feljedelmek és udvarokhoz átküldése, azt is tudjuk, hogy a közigazgatási hivatalnokoknak illető helyről tiltottak, közügyeket a lapokban megvitetni, mely tilalom különös kíváncsi folytán a bányászati hivatalnokokra is kiterjesztették; de ezen tilalom alapjál nem a Cs...ry által elősorolt okok szolgáltak, hanem azon körülmény, mert az ily vitatások nem mindig maradtak az igazság útján, s a dolgok valódi állásának felderítése mellett. De hogy a szakavatott hivatalnokoknak az eszmecseré, s új találmányaiknak és eszméiknek közlése egyáltalában megtiltva vagy rostálás alá vetve lett volna, arról semmi tudomásunk sincsen; ellenben tudvalevő dolog, hogy a szakavatott hivatalnokoknak mindamellett, hogy értekezéseik az előjáró hivatalok útján voltak beküldendőek, igen tágas mezejük volt az eszmecserére s találmányaik és eszméiknek közlése, mert ezeknek felvételére s megvitatására nem csak a birodalmi földtani-intézet érvényei és a bányászati Ujság, de talán a magyar gazdasági stb. lapok tárt lapokkal kínálkoztak. De ha ezeknek tartalomdús terjedelmes kötetek legszorgalmasabban átlapozzuk is, Cs...ry nevét még microscopium segítségével sem vagyunk képesek benézők feltalálni; s ennél fogva annál csodálatosabb abbéli kifakadása, hogy az ily találmányok és eszmék közlésük előtt megrostálson voltak kénytelenek által-menni, nehogy bennök valamely tudatlan, de előjáró által pártfogott hivatalnok hatalmával és a kezére bízott kincsekkel viaszolása miatt vádolva legyen. Lehetetlen, hogy ezen állítás megírásánál Cs...rynek eszébe ne jutott volna azon körülmény, melynek fogva indítva érezhette volna magát, hogy e kérdéshez óvatossággal szóljon.

Csodálatos azon állítása is, hogy a kisebb rangú szakavatott tisztviselőknek jóra való tervei és eszméi a tudatlan nagyobb által azon ezébből nyomattak el, hogy kellő idő elmultával lényegtelen át-ido-mással mint tulajdon észleli szellemiyeikkel érdemeiket szerezzék, s itt becsületbeli kötelessége lett volna Cs...rynek, ha már gyanúsit talán valakit, elősorolni azon tulajdon eszméit és terveit, és megnevezni azon tudatlan előjárót, kik azokat illetéktelenül elmulasztották.

Az égen említett felfogás különben nem új és igen ömeretes phrasisa, mondhatnánk rögeszméje a magukat tulbecsülő s talán hiúságukban megsértett korlátolt tehetségű hivatalnokoknak, mely igen kénytelen kibúró ajtócska gyanánt szolgál gyengeségeik palástolására. Kíváncsiak vagyunk különben Cs...ry szakavatottságának s tudományának jövődől szüleméneire, s egyszerűsége bányászati hanyatlása okai-nak tüzetesebb megismertetésére, mert ellenben csak annak tulajdoníthatjuk ezen hanyatlást, hogy Cs...rynek üdvös tervei és eszméi a Vorschrift-ek és az általa annyira rettegett alpes által el voltak nyomva.

Megemlíti továbbá Cs...ry, hogy tudja, mi szerént a bécsi finans-miniszterium f. é. márczius 5-ről 10861 sz. a. és 4-éről 10630 sz. a. két rendeletet bocsátott ki, s hogy a második az első ellenére a késztendő kimutatásból a jövődől pénz és anyag minden készletét kihagyandónak rendelte. De már ezt Cs...ry minden találmány láncza mellett igen is roszul tudja, és hamisít állit, mert az első rendelet magától a minisztertől kelt, mely az egész pénzügyre, s így a jövődől is kiterjed; a második ellenben a bányászati szakosztály főnökétől kelt, ki, melyben a Cs...ry által felemlített jövődől-pénz és anyag készlet kimutatásának kihagyása egy szóval sincs elrendelve, de a dolog természeténél fogva megemlíti-ve sincs; mert a bányászati szakosztály-főnök hatá-

köre a jövődől kezelésére és ügyére ki nem terjed; rendlete különben az előbbi nem semmisítette meg.

Furcsa még is Cs...ry urnak eszejárása, midőn a bécsi miniszteriumra még azért is boszan-kodik, hogy az a sasok és jelvények levételét már márczius 4-én és 5-én maga el nem rendelte: holott tudhatná Cs...ry, hogy lakváltoztatásnál az új lakó szokta a falakat levakartatni, és a lakást kedve szerént berendezni, továbbá, hogy a magyar miniszterium hivataloskodását csak f. é. márczius 10-én kezdette meg, végre hogy a magyar miniszterium, a jelvények ideiglenes meghagyására, s tüntetések mellőzését további utasításig elrendelte volt. Ugy látszik végtére hogy, Cs...ry ur találmányossága mellett sem tudja megfogni, miképp lehet az, hogy a kolozsvári bányászati igazgatóság már márczius 17-én használta a királyi címet és ezen napig az alárendelt hivataloknál eziránt mitsem rendelkezett. E tekintetben Cs...ry által reánk tukmált tudatlanságunk dacára lángelméjének segédemre akarunk lenni, s neki megsgni, hogy a magyar pénzügyminiszter ebbéli rendelete a bányászati igazgatósághoz f. é. márczius 16-án a nagyváradi postával, tehát déltűn érkezett, s így maga a királyi címet azonnal használhatta; holott a 26. alatti hivataloknak a számára a rendeleteket kiállítani és posta útján szétküldeni kellett, mi egy kis időt igényelt, mely Cs...ry urnak hazafias türelmetlenségét felfokozta.

Végül nem tartom feleslegesnek Cs...ry urat figyelmeztetni, hogy az országgyűlésnek felelős alkotmányos magyar pénzügyminiszterium is — ügykezelési tekintetből — aligha fogja tűrhetni, hogy kibocsátott rendeleteit alattas közegeknek bármelyik kénye-kedve szerint bonckés és kritika alá vegye, és hogy az öffele tulbuzgóságban forrongó vér mellett fogalmazott ezikkeben, éppen nem mutatta be magát szak-embernek.

Kolozsvárt, 1867. márczius 21-én.

Többen a bányászathivataltól.

#### Levelezés.

Pest, ápril 8-án, 1867. — Azon aggodalmak s remények, melyeket Erdély ujászervezése körül s legutóbb a törvénykezési kérdésben is kifejeztünk részint enyésznek, részint élednek a miniszterium őszinte jó akarata s törekvései folytán.

Ma déltűn az igazságügyminiszter egy rövid értekezletet tartott az erdélyi hatóságok képviselőivel, az erdélyi szervezkedés kérdésében. Így népesebb számmal terhesebb levén a tanácskozás, a képviselők közakarattal megbízák Dózsa Elek, gr. Teleki Domokos, Mikó Mihály, Büncsesz Frigyes, Puscaru János, Conrad Mór, Geczó János, Hosszu József, Gál János, Wass Samu, Pap Alajos, Széles Dénes, Ocsyay Ferencz, Nagy Elek, Zeyk Károly képviselőket, kikkel az igazságügyminiszter a törvénykezési szervezésre nézve érintkezvén a szükséges felvilágosításokat vehesse, felkérte-ven egyszersmind, a belügyminiszter urnál is eszközölni, hogy Erdély közigazgatási reorganisatiójára nézve az erdélyi hatóságok képviselői kihallgattassanak.

A miniszterium célja Erdély ügyeiben minden jogos és méltányos kíváncsiat a lehetőleg kielégítő megoldást eszközölni, azon átmeneti időre is, mely a törvényhozásnak ideje és alkalma lesz egy közigazgatási mint igazságszolgáltatási téren végleges törvényeket alkotva, összes királyságunkban a valódi alkotmányos rendek, s a vagyon és személy törvényszerűleg alapos biztonságát érvényesíteni.

Ugy az igazságügyminiszter mint a több miniszter urnak nyilvánítsai után biztosak lehetünk, hogy őket a szabad kéz használatában, melynek terhes felelősségét legjobban éreik, az óvatosság mellett egyenes törekvésük az alkotmányosság rehabilitatiójának útját egyengetni, s arra hatni, hogy Erdély a hosszas zavar és viszály után a nyugalom és polgári szabadság révpártjaihoz mielőbb eljuthasson.

Szászváros, márczius 24-én 1867. — Hogy ha az ember pár napig tartó reményeért a jobb létnek tizenkilenc évi szenvedéssel bűnhődik, nem csoda, ha midőn azon remények elvégre ismét fölmerülnek, örömyilvánítsaiban tulságosan is óvatossá. A mellőztetés, megaláztatás és szenvedés hosszú ideje alatt bőségesen volt alkalmunk a velünk itten együtt lakozó társnemzetek lelkiületét s irántunkit érzését tanulmányozni; és egy találtuk, hogy a nép alsóbb rétegeiben itt is csak olyan, mint másutt, vezethető, jó, rosz befolyásnak keblet nyitó, de lényegében meg nem romlott, a jóra, nemesre még mindig fogékony; ámde könnyen kimagyarazható okokból a nép ezen alsóbb rétege felett annak felsőbb rétege nehezkedik lidérczént árgus szemekkel örködve, nehogy megszokott befolyása alól valahogy s mint meneküljön.

Ezen lebilincselése a lelkeknek volt oka, hogy mi is, szászvárosi magyarok, óvatosságra voltunk utalva, s az alkotmányosság visszaállítása ötletéből keblünköl önkéntelenül kitörő örömyilvánítsáinkat a társnemzetek érziületéhez kívántuk idomítani. Akartuk, hogy ezen örömyilváníts átalános, ezen város minden ajku s fajú egyén kebléből önkéntesen kifolyó s tartalék nélkül nyílt szívű legyen. E végre szükséges volt a körültekintés, a tapogatózás. Azonban fájdalommal kellett meggyőződünk a tenebb mondottaknak igazságáról, hogy e különben jót akaró, jámbor nép a rájuk tolt gyám-nokok befolyása alatt áll; és miután ezen gyám-nokoknak érdekével az alkotmányosság elve össze nem fér, természetesen nem láttak okot az örömyilvánítsára.

Magunkra maradtunk tehát mi magyarok, és az örömyilváníts átalános nem lehetett.

Az egyetértés, testvérieség érdekében azonban éppen ezen átalánosságra lévén szűkség, mit magánaton elérni nem tudtunk a városi negyven esküdtiség útján kísérlettük meg. Ennek egyik tle-sében felhozattuk, hogy az alkotmányosság vissza-állitását ünnepelje meg kellőleg e város lakossága is. A communitás elfogadta az elvet s elhatározta, hogy a templomban hálaimákat tartunk, közébedel rendeztünk, de ne világitunk, hanem ez utóbbi helyett adakozzunk a helybeli szegények számára.

Miután a szegények pénztára annyira feneketlen, hogy éppen midőn egyik vagy másik szegénynek fösegélléséről van szó, nem találhat ab-ban egy krajczár sem, nem találtuk czélszerűnek ez intézkedést, biztuk a szegényeket továbbra is azon könyöradók filléreire, kiknek segédelméből azok eddig is éltek s magyar olvasók s társalgó polgári egyeletünk körében elhatároztuk a városon szeret-széllyel szót házaink ablakai helyett, közös kin-csünk, tulajdonunk, az ev. ref. gymnasium ablakait világituk ki illendően, hogy templomunkban hálai-ma tartassék, s este társas vacsora fűszerezze a nap örömeit. Ugy történt. Folyó hó 17-kén az ev. reformátusok templomában t. Dáné István ur igen jeles alkalmi beszédet tartott, imádkoztunk az igaz-ság érzetere vezetett királyért, a hazáért, s az ab-ban együtt élő nemzetek testvérléseért, az egyet-értésért, az alkotmánynak örökre fennmaradásáért, imádkoztunk az alkotmány őreikért: a miniszterium-ért, s országgyűlésünknek minden jót akaró tag-jáért. Kivilágítottuk gymnasiumunk három sor abla-kait pazar fényvel s azután a gróf Széchenyi szállodában társakörbe gyűltünk össze. Itt százas tisztviselők és polgárok társaságában vidám poharazás, lelkes felköszöntések között éltetük a királyt, az alkotmány regenerátorát, e hon szelid nemtőjét, a királynét, Deák Ferenczet s a miniszteriumnak minden egyes tagját. És a közlekedés közepette nem feledkeztünk el miniszter Beustról sem. Miként illet felköszöntöttük őt is, ki alkotmányunk vissza-állitásban tagadhatatlanul tényező volt.

Megbocsát a t. olvasó, ha ezen egyes mo-zzanatok leírásában kissé hosszadalmas voltam, de szükségesnek tartottam körülményesen írni, mert csak így lehet kimutatni annak okát, hogy az örömyilvánítsással kissé elkéstünk.

Végül megemlítem, hogy a közelebbi esküdt-ségi gyűlésben egy száz ajku társ részéről indít-ványba hozott, kérvényezni az iránt, hogy a Hu-nyadmegyei törvényhatóság ide Szászvárosra, mint alkalmasabb helyiségekkel kínálkozó helyre tées-sék át. Hanem ezen tárgyról az idő rövidsége miatt a t. szerkesztőség engedelmével a legközelebbi al-kalommal szólándok.

Nagy Imre.

## KÜLFÖLD.

ANGOLORSZÁG. A luxemburgi ügy, mely az újabb táviratok szerint válsággal fenyeget, az angol parlamentben is interpellatoriá adott alkalmat. Stanley külügyér tudatja, hogy a Hagából érkezett sürgöny szerint az átengedés nem történt meg; e tárgyban fölvezetés a francia és holland kor-mány közt, de a végeredményt előre tudni nem lehet.

Ugyane tárgyban írja a „Poll. Kall. Gaz.”: Luxemburg eladatásának terve Hollandiában a ki-rály körében keletkezett. És ez jelentékeny körül-mény, mert mutatja, hogy az egész dolog nem azon ellenséges indulatból származott, melyet Napoleon-nak Németország irányában tulajdonítanak — ha-nem egyszerű pénzügy, melynek célja az Oránai család magán pénztárát megtölteni, III-dik Vilmos ugyanis régóta nehéz pénzbanban szenved s küzd minisztereivel, kik nem akarnak az államkincstár-ból eleget tenni tulságos igényeinek. Ennél fogva mohón hozzálátott a császárral kilátásba tett alka-lom felhasználásához és Poroszország csakhamar belátta az okát azon makacsságnak, melylyel Po-rozország megszállási jogát elismerni vonakodott.

FRANCZIAORSZÁG. A látszólag porosz-fran-czia háborút előidéző luxemburgi kérdéstről a „Mém. Dipl.” is ugy van értesítve, hogy „az alkudozások megakadtak, miután azoknak később újra felvee-dő tárgyalása előtt még két közéjűtt dolgot akar-nak megoldani. Az első kérdés az, minő nézetek-Luxemburg várának porosz helyőrség általi elfog-lalása felől, a jelen változott körülmények között. A második kérdés azon pénzüsszegek visszafize-tésére vonatkozik, melyek a régi bund államai által 1816 óta a vár felépítésére fordítottak.”

Páris, ápril 9. A kölni lap írja: Ismételve állíthatjuk, hogy itt minden arra mutat, hogy a háborúnak bajtunk elébe. Az ellenséges hangulat Poroszország iránt mindig tágabb körökben és mind nyíltabban lép fel, s oly férfiak is, kik eddig ro-konszenzven voltak Németország iránt, hátat fordí-tottak a németeknek. Ma nagy minisztertanács tar-tatik, melyben a titkos tanács és Napoleon herceg is részt vesznek. — A hadügyminiszteriumban nagy izgatottság és lázas tevékenység uralkodik.

NÉMETORSZÁG. A nem is képzelt fontos-ságra jutott luxemburgi kérdésben érdekes a „Köln,

